

Meghallgatás vagy próbajáték?

Dr. Gyimesi László a szakszervezet vétőjogáról

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekaránál meghirdetett, őszi meghallgatás ellen vétőjoggal élt az együttes szakszervezete. Bár a hírek szerint az első fokon a munkaügyi bíróság elutasította a szakszervezet beadványát, a végzés ismeretében születik majd döntés arról, hogy hogyan folytatódik az eljárás. Mivel folyamatban lévő ügyről részletesen nem célszerű beszélni, ezért Dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtitkára inkább a meghallgatás és a próbajáték közötti különbségről, s a különböző jogi következményekről adott áttekintést.

■ *Nem mindenki tudja, hogy egy együttesnek lehetősége van a munkáltató által kezdeményezett próbajáték ellen vétőjoggal élni...*

– Először is tisztázzuk a meghallgatás és a próbajáték közötti különbséget, hiszen sokan keverik a két fogalmat. Ez történt a Rádiózenekaránál is. A munkáltatói intézkedésben felváltva használták a két szót. Ahogy teljesen rendhagyó az is, hogy a külső kiegészítők és a belső tagok egyidejű, paraván mögötti meghallgatáson vegyenek részt. Ugyancsak szokatlan, hogy ebben a helyzetben nem látni a meghallgatás okát, azt a célt, amelyet ezzel kívánnak elérni. S nem tudni, hogy ezekre az eredményekre kinek és miért van szüksége. Hiszen elég bizonytalan művészeti helyzet uralkodik a Rádióban. A jelenlegi megbízott főzeneigazgató mandátuma hamarosan lejár, s szinte a meghallgatással egyidejűleg hirdette meg a Rádió az első karmesteri posztra is a pályázatot...

■ *Egy új művészeti vezetés kinevezését követően jóval érthetőbb, ha meghallgatást akarnak tartani...*

– Így igaz, hiszen abban, ha egy új vezető fel akarja mérni a tagok egyéni tudásszintjét,

van ráció, de ehhez nem szükséges egy komplett eljárás. A jelenlegi rádiós helyzetben azonban rengeteg a bizonytalan tényező. A zenekar szakszervezete elég kevés lehetőséget kapott arra, hogy érdemben tárgyaljon a munkáltatóval. Aki eközben mindvégig hangsúlyozta, hogy a meghallgatásnak nem lesznek munkajogi következményei. A munkajogi következmények alatt azonban rengeteg mindent lehet érteni. Hiszen ha nem lesz következménye, az azt is jelentheti, hogy nem kell többet dolgozniuk... S kiderült az is, hogy a meghallgatás eredményeit a személyi anyagokhoz csatoltan akarják őrizni... A megfelelő magyarázatok hiányában azonban nem lehet tisztán látni az intézkedések célját. A szakszervezeti vétőt, egy intézkedés vétőjét azonban azért nem kell annyira súlyos lépésnek tekinteni.

■ *S volt már erre korábban is példa?*

– Igen, hiszen a Nemzeti Filharmonikusoknál is ezzel a vétőjoggal akart élni az együttes, a meghallgatás előtt. Ott viszont nem volt bírósági ügy, mert a munkáltató elfogadta a szakszervezet észrevételeit. Elkezdődött a tárgyalás, s annak megfelelően átalakult jó néhány dolog a meghallgatás menetében.

TISZTELETJEGGYEL

Underground

Vadonatúj jelenség ütötte fel a fejét a honi zenei életben: aki őszi kulturális aggodalomból a Magyar Rádió művészeti együttesei körüli anomáliákat akár a legcsekélyebb mértékben is bírálja, azt somásan rádióellenesnek minősítik. Hallottam már olyat is, hogy a Magyar Rádió perelni fog, ha úgy ítéli meg, hogy az e tárgyban nyilvánosságra hozott tények vagy vélemények az érdekeit sértik. Ehhez az intézménynek joga van, hiszen a Magyar Köztársaság jogállam. Ugyanakkor kultúrállam is, s a közpénzből fenntartott közrádió – ha olykor el is mosódik ez az alapküldetés – legalább annyira kulturális céllal működik, mint amennyire köztájékoztatási funkciót tölt be.

A Magyar Rádió érdekei azonban a jelek szerint annyira erősek, hogy még a hatályos alkotmányt is felülírják. Másképpen nem értékelhető Gulyás Dénes országgyűlési képviselő szeptember elsejei elnöki eltanácsolása a művészeti együttesek évadnyitói üléséről. Gulyást az énekkar hívta meg. A távirati

iroda tudósítása szerint a honatyja arra hivatkozott, hogy közszolgáltató intézményről van szó, így jogosult arra, hogy ott tartózkodjon. Feljárnotta azt is: ha el akarják távolítani, hívjanak rendőrt, és vele vezettessék ki. Ezután rekesztették be a társulati ülést, s az átalakult a szólamvezetőkkel folytatott zártkörű megbeszéléssé. A kiadott hivatalos közlemény úgy fogalmaz: „A Magyar Rádió álláspontja szerint egy országgyűlési képviselő az igazolványának felmutatásával az MR területére nem léphet be, és különösen nem jogosult részt venni – meghívás nélkül – egy részvénytársaság belső megbeszélésén. Ez súlyosan sérti az MR működését és érdekeit.”

Ezzel szemben a szomorú valóság az, hogy egy képviselő a törvény értelmében minden közintézménybe szabadon beléphet igazolványa felmutatásával, akár meghívás nélkül is. A médiatörvény jobb híján határozta meg a közmédiумok társasági formáját részvénytársaságként, hiszen máskülönbben adóforintokból működnek. A társulati ülést részvénytársasági megbeszélésnek titulálni tehát erős csúsztatás. A Magyar Rádió elnökét éppen az az Országgyűlés felügyeli, amelynek Gulyás Dénes a

teljes jogú tagja. A Magyar Rádió fontos intézmény, de nem állam az államban.

A titkolózás nem egyszerűen holmi „üzleti érdekek” védelme jegyében zajlik, hanem a rossz lelkiismeret jele is. Nem is oly rég, júniusban, a Szenátorok énekkarba tömörült honatyák és honatyák – pártállásra való tekintet nélkül – szavát vették Such György rádióelnöknek, hogy a zenekarban és a többi művészeti együttesben nem lesz további leépítés. Ha Gulyás ott maradhat az évadnyitói ülésen, akkor ezzel az elnöki ígérettel kellett volna szembesülni. „Such György biztosított bennünket arról, hogy a racionalizálás jegyében nem lesz további létszámcsoökkentés az együtteseknél. Erre kétszer is rákérdeztem. Bízom abban, hogy szavatartó ember” – nyilatkozta akkor Gulyás Dénes. Aztán most megtörtént ez a kínos affér.

A Magyar Rádió mintha minden erővel titkolni akarná leépítési szándékát, s mintha a menedzsment eltökélte volna, hogy így, vagy úgy, de véghez fogja vinni, amit eltervezett. A cél vélhetőleg egy hatvantagú zenekar, költséges nagyzenekari koncertek, teremléti költségek nélkül, óvodákban, pályaudvarokon és bevásárlóközpontokban

A vétőjog a szakszervezet számára segélykiállításaként van meghagyva. Erős eszköz. A vétőt a munkajog kifogásnak hívja, és speciális eljárás követi. E szerint van egy munkáltatói intézkedés, amelyet kifogásol a szakszervezet, s ekkor ennek az intézkedésnek a végrehajtását fel kell függeszteni. Az egyeztetési eljárást nagyon rövid határidővel kell lefolytatni, majd ezt követően bírósághoz fordulni. A bíróság is gyorsított eljárásban kell, hogy döntsön, hiszen az a cél, hogy minél előbb helyreálljon a munkabéke.

Így egyértelmű volt, hogy amikor Rádiózenekar szakszervezete megkereste Önököt, akkor segítettek nekik ebben az ügyben?

– A beadványt a zenekari szakszervezet nyújtotta be, amelyhez mi minden segítséget megadtunk. Formálisan az ottani elnök írja alá a papírokat. Az azonban természetes, hogy jogi-szakmai szempontból mi állunk a dolog mögött, hiszen a muzsikások nem érthetnek ilyen mélységben a munkaügyi kérdésekhez. Itt adva van egy érdekvitát, amely átterelődött a jog területére, s ezt követően már jogi eszközökkel kell az érdekvitát megvívni. A munkáltató szeretne valamit, mert azt gondolja róla, hogy helyes. Ez azonban nem áll a zenészek érdekében. Mindenki keresi a saját paragrafusait, saját érvelését. A bíróság a jogi megítélésben tud csak dönteni, az érdekmegítélésben nem.

Akárki nyeri azonban ezt a mérkőzést, nem kapja meg az igazi választ az eredeti kérdésre...

– Nagyon érzékeny és tág területen mozog ez a probléma. Hiszen az a fő kérdés, hogy meddig terjed a munkáltató utasítási joga. Erre igazán a munkajogi szabályok nem adnak választ. Túlságosan általánosan fogalmazznak. Mindenki terjeszkedik. Próbál a határok széléig eljutni. Egyébként az ügyben lehet, hogy veszítünk. Magyarországon azonban ez nem jelent semmit, hiszen nem precedens-jellegű bíraskodást folytatunk. Arról nem akarok többet mondani, egy folyamatban lévő esetben nem lenne különösebben szerencsés. Az első fokon történő elutasításról egyelőre mi hivatalosan még nem kaptuk meg a végzést. Ha elolvassuk a bírósági határozat indoklását, akkor annak tükrében születik majd döntés arról, hogy érdemes-e másodfokra vinni az ügyet. Az érintetteknek, a megbízóinknak kell erről döntenüik. A másodfok végén születik majd jogerős határozat minderről.

Beszéljünk akkor általánosan is a próbajáték, a meghallgatás kérdéséről...

– A próbajátékokra hagyományosan akkor van szükség, amikor új tagot akarnak felvenni az együtteshez. Ez az esetek döntő többségében a zenekar, vagy annak egy részének jelenlétében történik, s aztán erről döntés születik. A jövőbeli munkatársait nemcsak a vezető választja ki, hanem azok is, akik közvetlenül vele fognak zenélni. Ez más munkakörökben nem így szokott történni, ez is jelzi, hogy ez speciális munkahely. A zenekar hangzása nem az egyes zenészek teljesítményének az összeadott értéke,

hanem valami más. Hiszen nem az a zenekar játszik a legjobban, ahol a legkiválóbb szólisták vannak összegyűjtve. Ezért nem mindegy, hogy egy ilyen művészi-lelki közösségbe ki kerül be. Természetesen a próbajáték csak belépési lehetőség, hiszen az idő dönti el, az első évek, hogy a választás sikeres volt vagy sem. A legkitűnőbb próbajáték is csak a pillanatnyi alkalmasságot mutathatja meg, s utána is előfordulhat, hogy valaki katasztrofális teljesítményt nyújt az együttesben. De gyenge produkció után is lehet valaki jó tagja a társulatnak. A próbajáték szűrő ahhoz, hogy ki kapja meg az adott lehetőséget. Ha valaki azonban egy együttesben dolgozik évek óta, akkor maga a próbajáték fogalom értelmezhetetlen. Mit próbálunk rajta, amikor nap mint nap megmutatja, hogy mit tud?!

S a meghallgatás?

– Lehet jogásként csűrni-csavarni ezt a dolgot. Mondhatjuk azt, hogy valaki valamit eljátszik, úgy, hogy mások ezt hallgatják. S mindez nem a természetes közegében történik. Én azonban ezt zenészként, szakszervezeti vezetőként és jogásként egyaránt bizarrnak tartom. Hiszen a muzsikások folyamatosan olyan munkakörben dolgoznak, hogy állandóan meg kell mutatniuk, mit tudnak. A produkciójukat minimum a mellettük ülő hallja... Azaz semmi másból nem áll a zenészek foglalkozása, minthogy folyamatosan meghallgathatóak. A próbákon, a szólampróbákon és bármikor, most nem is beszélek a koncertekről, felvételekről. A felkészüléssel összefüggésben előfor-

kamarakonzertező művészekkel, illetve a nagy létszámú fellépéseknél alkalmi kísérekkel. Ezt a koncepciót kissé fellengzősen „misszióknak” nevezik. (Hogy „a zenehallgatás élményét eljuttassák a nagyközönséghez.”) A Rádiózenekar elsőként a Nyugati téri aluljáróban játszott volna a parttalan „közszolgálat” jegyében. E sorok írásakor már csak hamvába halt tervről beszélhetünk. Talán többbe került volna a leves, mint a hús, mert a hahnimenedzser azzal szembesülhetett: a milliós hangszerpark szállítása és a hely biztosítása a rádió büdzséjét terhelné.

Condolom, az underground fellépésre valahol az indián népzenezek mellett nyílt volna lehetőség, akik saját házi gyártású CD-iket kínálják a kalapba dobott aprópénz ellenében. Ez a missziózás méltatlan, ez az adóforintok herdálása. Legalább akkor a pazarlás és képmutatás, mint amikor egy bank felelős alkalmazottait kiküldik a domboldalba szemetet szedni a környezetvédő imázs jegyében. Ezalatt a munkából való kiesésükkel sokkal nagyobb kárt okoznak az ügyfeleknek, mint amit néhány sárgamellényes köztisztviselési alkalmazott „demokratikus” tehermentesítése jelent.

Nyilvánvalóan nem hozzáértők alakítják a közrádió művészeti együttesének a sorsát. Nem hallottak még arról, hogy a „média” közbeékelést jelent – azaz a koncertterem világán túl nem kell hahniznia egy szimfonikus zenekarnak: ott egyszerűen bekapcsolják ehhez az élményhez a rádiót. Ezt nevezik közvetítésnek. A „misszió” ennek értelmében pusztá fedőakció: a drasztikus leépítést hivatott el-leplezni.

Such György korábban maga jelentette ki, hogy a létszám és a minőség nem egyenes arányos. Az eredetileg 104 státuszú, de 110 zenészt foglalkoztató zenekarban ma már csupán 86 egész állású és 7 félállású muzsikos dolgozik, miközben, aki teheti, lázasan kutatja a menekülési útvonalakat. Az énekar 49 megmaradt státuszából hárman gyesen vannak, egy művésznak nem hosszabbították meg a szerződését, egy pedig felmondott. Egyikük helyét sem töltötték be, tehát már csak 44-en énekelnek. A Telekom Szimfonikus Zenekar egyik novemberi hangversenyén Dvořák Requiemje hangzott volna el a Rádiókórossal, ám a kórus ilyen létszámban mára alkalmatlan lett egy ekkora mű megszólaltatására. A hiányzó 20-25 kíségitőt a Telekomnak

kellett volna fedeznie. Inkább hívták a Nemzeti Énekkart. A kórust így már sehová sem fogják hívni – legfeljebb az aluljárókba és múzeumokba, ahol a hallgatóság még az előadók létszámát sem éri el. Ha a művészeti együttesek szemlátomást ennnyire koloncot jelentenek a közrádióknak, volna épékzál megoldás: a szféra másfél milliárdos büdzséjét le-választani a Magyar Rádió költségvetéséről, az együtteseket pedig közvetlenül állami fenntartásúvá tenni, címzett támogatás formájában. Erre már törvényjavaslat is van, csak ötpárti konszenzussal el kellene fogadni. Nem terhelné a rádiós menedzsmentet holmi botcsinálta missziós kényszer, viszont normális létszámban működhethet és alkothatna a zenekar meg az énekkar. El lehetne kerülni, hogy félreértelmezett üzleti érdekvédelemből a rádiós közpénzfelhasználók kirekesszék a folyamatból a közpénzt juttatókat és felügyelőket, s könnyelműen kidobják az ablakon a rájuk bízott közkinccset. Igaz, az így létrejövő művészeti termék nem lenne annyira trendi módon underground – de hát ez legyen a legnagyobb bajunk...

Csontos János